

Kad grad ne spava: potencijali i izazovi noćne ekonomije

Sanja Tišma,
Daniela Angelina Jelinčić,
Institut za razvoj i međunarodne
odnose (IRMO)

Noćna ekonomija – definicija

- obuhvaća aktivnosti koje se odvijaju između 18:00 i 6:00 sati

ZAŠTO JE TO VAŽNO?

Globalno:

- 3-6% BDPa
- 10-15% BDPa velikih gradova
- Unazad nekoliko godina rast 5-7% godišnje u urbanim centrima

EU:

- 4-6% BDPa
- rast 5-8% godišnje
- gradovi poput Berlina i Pariza 10-13% BDPa
- 10% ukupne zaposlenosti

- značajni doprinos ekonomskom, kulturnom i društvenom razvoju gradova.

Noćni život grada

UŽIVANJE U NOĆI	RAD NOĆU	UPRAVLJANJE GRADOM NOĆU
 Posjetitelji koncerata	 Vlasnici i zaposlenici ugostiteljskih objekata	 Policija
 Klubovi i zabave	 Barmeni i konobari	 Vatrogasci
 Večere	 Zaštitari	 Zdravstvene službe
 Kazališna publika	 Djelatnici kreativnih industrija	 Sigurnosne i zaštitarske službe
 Putnici u noćnim taksijima	 Radnici javnog prijevoza	 Sanitarne i komunalne službe
 Ljubitelji noćnih sportova i kasnih teretana	 Djelatnici hotelskog i turističkog sektora	 Socijalne službe
		 Gradske uprave i javne institucije

NITIES

NITIES - Strategije noćne ekonomije: međuregionalni pristup upravljanju noćnom ekonomijom u Europskoj uniji

Cilj projekta NITIES - podržati javne vlasti u maksimiziranju koristi noćne ekonomije uz istovremeno minimiziranje njenih negativnih utjecaja.

- Osnovna faza (razmjena iskustava) - tri godine (analiza, razmjena dobrih praksi, učenje, izrada / dorada javnih politika)
- Faza praćenja (follow up) - godinu dana

NITIES partnerstvo

9 partnera iz 7 zemalja

- Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, Hrvatska (prijavitelj)
- Zaklada za zaštitu krajobraza, Poljska (pridruženi partner)
- Grad Zagreb, Hrvatska (projektni partner)
- Grad Varšava, Poljska (projektni partner)
- Grad Galway, Irska (projektni partner)
- Grad Talin, Estonija (projektni partner)
- Grad Sarajevo, Bosna i Hercegovina (projektni partner)
- AP Friuli Venezia Giulia, Italija (projektni partner)
- Noćni ured Vilnius, Litva (projektni partner)

Razvoj koncepta noćne ekonomije

U **Aziji** noćne tržnice postoje tisućama godina.

Prodavale su domaće proizvode, hranu i ljekovite pripravke.

Osim ekonomske, tržnice su imale društvenu i kulturnu funkciju – **mjesto susreta i zajedništva.**

U **srednjem vijeku** se na europskim trgovima trgovalo noću robom koja se proizvodila danju.

Nakon radnog vremena **prodavala se roba i nudile usluge**, što je predstavljalo rani oblik noćne ekonomije i društvenog života.

Razvoj koncepta noćne ekonomije (2)

Koncept noćne ekonomije u suvremenom smislu javlja se **1970-ih**:

- deindustrijalizacija starih industrijskih područja,
- transformacija gradskih centara u poslovne i rezidencijalne zone,
- razvoj “visoke kulture” i urbane živosti,
- reorganizacija gradova oko **potrošnje, umjesto proizvodnje**.

Tijekom **1990-ih** NTE postaje važan dio **urbanog planiranja** i **regeneracije gradskih četvrti**, uz promociju koncepta „**grada koji živi 24 sata**“.

- raste značaj **uslužnog sektora i kreativnih industrija**, a fokus se stavlja na **turizam, gastronomiju i kulturu**.
- noćna ekonomija **jedno je od ključnih pitanja razvoja gradova**.

Zbog ograničenih prostornih resursa potiče se:

- intenzivnije korištenje prostora (**gradovi ne rastu u širinu i visinu**)
- udvostručavanje **vremena** aktivnosti (dan + noć),
- razvoj **ekonomije slobodnog vremena**.

Noćna ekonomija danas - obuhvat

Osnovne aktivnosti:

- Koncertne dvorane, glazbeni klubovi, party zone, noćni klubovi, pubovi, barovi, kafići, noćne turističke ture, tržnice, gaming centri, kasina.

Komplementarne aktivnosti:

- Hoteli, hosteli, restorani, kafići, barovi, trgovine, wellness centri, sportske dvorane, obalna šetališta, festivali, kazališta, kina, muzeji, galerije.

Potporne aktivnosti:

- Noćni javni i privatni prijevoz, zdravstvo, dostava, čišćenje, policija i sigurnost, održavanje, kreativne industrije, javna rasvjeta.

RAZLIKE - potencijal za razvoj: večer i noć

Noćna ekonomija u europskim gradovima - LONDON

- Val zatvaranja klubova i koncertnih prostora između 2007. i 2016. (Greater London Authority, 2017.).
- 2016. – Night Czar - noćni povjerenik, bez izvršnih ovlasti, ali sa ciljem rješavanja problema koncertnih prostora i uspostave ravnoteže između urbanog razvoja i noćnog života (Roberts, 2016).
- Od 2017. do 2025. NTE u Londonu noćni život generira oko 26 mlrd funti godišnje
- Tijekom tipične noći u Londonu (21–24 h) ima više od 2 milijuna posjetitelja.
- Broj poslovnih subjekata u noćnoj industriji porastao je za 11,3% (2017.–2023.) – sada ih je 135.700.
- Od 2017. broj ukupno zaposlenih noću porastao za 8,9%. Najveći rast u kulturnom i zabavnom sektoru (+19,8%).
- 25% radne snage u Londonu su noćni radnici. Najveći udio noćnog rada: transport i kulturna ponuda (55%).

Noćna ekonomija u europskim gradovima -BERLIN

- Noćna ekonomija je dio identiteta grada i turističke ponude
- Nakon rušenja Berlinskog zida – brz razvoj koncertne scene: novi glazbeni stilovi, nova klupska scena, porast broja turista.
- 2001. – osnivanje tzv. Klupske komisije radi jačeg utjecaja na urbane politike vezane uz upravljanje noćnim životom.
- Osnovani su i Berlin Music Commission i Musicboard Berlin – radi sustavne suradnje svih dionika u upravljanju glazbenom i klupskom scenom.
- Vrijednost berlinskog noćnog života (2019.): 1,5 milijardi eura, zapošljava oko 9.000 ljudi (Goldmedia Gruppe, 2019).

Noćna ekonomija u europskim gradovima – AMSTERDAM

Amsterdam je pionir u upravljanju NTE, s “noćnim gradonačelnikom” i politikom poput Night Vision (2023.–2026.) i Night Culture Implementation Agenda, ulaže se 1 milijun eura u podršku noćnoj kulturi.

- Oko 500 noćnih ustanova (klubovi, barovi, festivali i kulturni prostori), što čini Amsterdam jednim od vodećih europskih centara za noćni život.
- Približno 13.000 ljudi radi u noćnoj ekonomiji
- Ukupni prihod od noćnih aktivnosti donose 1,25 milijardi eura godišnje (4,5% ukupne ekonomije grada)
- 1,5 milijuna noćnih posjetitelja godišnje (festivali i klubovi) (rast ca 13% godišnje)
- Patrole “noćnih domaćina” u crvenim jaknama smanjile su nasilje povezano s alkoholom i žalbe na smetnje za 20–30% u ključnim noćnim zonama.
- Politike poput Night Vision osiguravaju **pristupnost za sve** (stanovnike i goste)
- Noćna ekonomija raste (23–24,6 milijuna noćenja u 2024.), ali suočava se s problemima poput prenapučenosti, buke i pritiska na infrastrukturu.
- Amsterdam ulaže u održivost, **uključujući bolji noćni prijevoz** i smanjenje otpada, kako bi zadržao status “grada koji nikad ne spava”.

Noćna ekonomija u europskim gradovima - GALWAY

- 2021. – Gradsko vijeće Galwaya osniva radnu skupinu radi povećanja gradskih prihoda tijekom i nakon pandemije COVID-19:
 - razvoj urbane noćne scene,
 - planiranje upravljanja barovima i noćnim klubovima,
 - poboljšanje prometnih usluga,
 - osiguravanje sigurnosti kulturnih prostora.
- Suradnja lokalnih poduzetnika, predstavnika lokalne zajednice i kulturnih grupa → preporuke za unapređenje gradske noćne politike.

Noćna ekonomija u europskim gradovima - VILNIUS

- Prvi glazbeni festival u Vilniusu 1924., s izvođenjem narodnih pjesama kao simbolom otpora sovjetskoj vlasti.
- Čak i tijekom pandemije COVID-19 noćni život u Vilniusu nastavio je rasti. Travanj 2020. – grad se pretvorio u veliki otvoreni bar: restoranima, barovima i kafićima dopušteno je postavljanje stolova na otvorenom uz strogo poštivanje epidemioloških mjera.
- Noćna ekonomija zapošljava više od 6% stanovništva Vilnusa i godišnje ostvaruje više od 165 milijuna eura prihoda.
- 2023. – osnovan “Vilnius Night Office”, neprofitna organizacija u potpunosti financirana iz gradskog proračuna, sa ciljem strateškog razvoja i upravljanja noćnim životom.

Noćna ekonomija - globalni uvid

New York - grad koji nikad ne spava

- NTE je glavni ekonomski i kulturni pokretač grada
- više od 25.000 barova, klubova i restorana (72 Michelin restorana) u gradu uključenih u sektor noćnog života
- 300.000 zaposlenih
- Ca 13 mlrd USD isplaćuje se zaposlenima u NTE godišnje
- 697 mil USD poreznih prihoda godišnje za grad
- kultura noći integralni dio identiteta grada: New Yorks Office of Nightlife

Melbourne

- 2021.-2022. noćna ekonomija činila 10% ukupnog zapošljavanja u gradu.
- broj noćnih objekata (restorani, klubovi, kafići) porastao 4,4 %
- podrška kulturnim događanjima i noćnoj infrastrukturi (npr. prijevoz kasno navečer)
- Ključne politike: Noćna strategija, proširene dozvole

Shanghai

- U 2024.: prosječno 4,03 milijuna noćnih izlazaka (noćnih putovanja) zabilježeno u gradu
- Grad je promoviran kao vodeći grad u noćnoj ekonomiji u Kini: „full-spectrum nightlife ecosystem“.

Peking

- Podrška **malim noćnim biznisima** i razvoj kulturnih zona
- Izazov: balans tradicije i modernog noćnog života

Tokyo

- NTE dio Strategije razvoja grada do 2050.
- **Globalno br. 1.** po raznovrsnosti ponude, prihodima, sigurnosti

Sydney

- Prihodi NTE: 4,7 mlrd USD godišnje
- Zaposlenost: 34.000 zaposlenih u 5.900 firmi
- Ključne politike: Strategija 24-satnog grada
- Izazovi: regulacija, sigurnost, kasnonoćni prijevoz

Noćna ekonomija u Hrvatskoj

Analizirani planovi razvoja, strategije razvoja kulture, turizma u 20 najvećih gradova

Nalazi preliminarog istraživanja:

- noćna ekonomija nije prepoznata kao prilika za razvoj,
- naišli smo na brojne potencijale / resurse na razini analiziranih gradova za razvoj noćne ekonomije,
- Zagreb i Zadar uključeni u projektne inicijative za razvoj noćne ekonomije,
- nemamo jasnu metodologiju i izvore podataka za ekonomsko vrednovanje doprinosa NTE lokalnom razvoju.

Noćna ekonomija - ZADAR

Projekt URBACT IV - Cities After Dark

Prednosti noćne ekonomije u Zadru

- Turistička atraktivnost i sezonska vitalnost
- Sigurnost i pristupačnost
- Postojeći događaji i festivali

Nedostaci i izazovi

- Sezonalnost
- Buka
- Nedostatak infrastrukture i javnog prijevoza
- Slaba koordinacija i strategija

Potencijali razvoja noćne ekonomije

- Diversifikacija ponude i razvoj cjelogodišnjih programa
- Održivi urbani razvoj
- Uvođenje “noćnog gradonačelnika” (Night Mayor) kao posrednika između poduzetnika, građana i gradske uprave moglo bi unaprijediti komunikaciju i planiranje
- Ulaganje u zeleno osvjetljenje, sigurnost i javni prijevoz može povećati kvalitetu noćnog života.
- Brendiranje Zadra kao “noćnog kulturnog grada Jadrana” moglo bi povećati njegovu konkurentnost.
- Suradnja i partnerstva

Noćna ekonomija - ZAGREB

Projekt NITIES – preliminarna istraživanja

Snage

- Bogata kulturna scena
- Dostupnost prostora

Glavni izazovi

- Nedovoljna promocija događanja
- Slaba vidljivost koncertne ponude
- Nedostatak informacija za mlade i turiste
- Problem buke i sukobi sa stanovnicima
- Prigovori zbog narušene kvalitete života
- Loša prometna povezanost
- Nedostatak noćnih linija javnog prijevoza
- Ekološki problemi
- Otpad, plastika, onečišćenje zraka i vode
- Mogući porast nasilnog ponašanja
- Alkohol, gužve i loši uvjeti u klubovima
- Nedostatak podrške Grada Zagreba

Preporuke za unapređenje

- Bolja promocija i informiranje (digitalne platforme, vodiči)
- Noćne linije javnog prijevoza
- Suradnja s lokalnom zajednicom radi smanjenja buke
- Zajednička promocija i sigurnost klubova i ugostitelja
- Uspostava noćnog menadžmenta / noćnog gradonačelnika

Noćna ekonomija - SPLIT

Djelomična analiza kroz **Ultra Music Festival** – učinci na razvoj grada Splita

Pozitivni učinci

- Privlači 100.000+ posjetitelja iz 75 zemalja; prosječna potrošnja 120 € dnevno
- Generira 40 mil. € prihoda godišnje, zapošljava 1000+ ljudi
- Donosi 20 mil. € vrijednu promociju Splitu i Hrvatskoj
- Povećava turistički promet (30%)
- Dovodi nove turiste više platežne moći i širi tržišta
- Pozicionira Split kao modernu svjetsku destinaciju noćnih doživljaja

Negativni učinci

- Visoki troškovi organizacije i **ovisnost o javnom financiranju**
- Povećanje cijena smještaja, hrane i pića (do 300%)
- Buka i gužve, pritužbe stanovnika
- Povećana konzumacija droga i alkohola, narušavanje reda
- Onečišćenje okoliša i prometne zagušenosti (70 t otpada)

Noćna ekonomija – ŠIBENIK

ŠIBENIK - zvijezda u usponu

- Stanovništvo u padu: 45.449 (2014) - 42.269 (2023), ali ekonomija snažno raste.
- BDP po stanovniku: 8.415 € (2014) - 13.601 € (2022).
- Zaposlenost raste: 12.817 (2014) - 14.976 (2024), najviše u umjetnosti/zabavi/rekreaciji (ca100%).

Poduzetnici:

- Poduzetništvo: broj poduzetnika porastao je: 986 (2016) - 1.549 (2024).
- Turizam: ključna grana gospodarstva – rast dolazaka, noćenja i potrošnje unatoč pandemijskim izazovima.
 - Turistička potrošnja gotovo se utrostručila (2010 /2023).
 - Prosječna dnevna potrošnja turista: 55,20 € na 155,92 €.

Rastuće djelatnosti:

- Umjetnost, zabava i rekreacija (R)
- Smještaj i ugostiteljstvo (I)
- Tvrđava kulture Šibenik: snažan razvojni i kulturni motor grada (tvrđave sv. Mihovila, Barone, sv. Ivana, Kuća umjetnosti Arsen, Centar koralja Zlarin, City Point).
- Događanja: Šibenik Spring Festival, Sea Sound Festival....

KLJUČNO: odlična podrška lokalne samouprave i Turističke zajednice te suradnja svih dionika

Zaključci

Noćna ekonomija: globalno poznati i korišteni koncept razvoja / razvojni potencijal

Europski gradovi su razvili modele razvoja i upravljanja NTE kroz noćne urede, noćne gradonačelnike i sl.

Prednosti

- Zabava i rekreacija
- Nova radna mjesta
- Jačanje vidljivosti i prepoznatljivosti grada
- **Smanjenje društvene isključenosti**
- Potencijal za udvostručenje ekonomskog razvoja grada, počevši od industrije zabave i širenjem na druge sektore

Izazovi

- Regulacija
- Buka i onečišćenje
- Sigurnost, kriminal i neprikladno ponašanje (posebno povezano s alkoholom)
- Prometne gužve i opterećenje infrastrukture
- Podrška lokalne samouprave

Preporuke za naše gradove

- Noćna ekonomija predstavlja **značajan potencijal / strateški resurs** za urbani razvoj
- Uspješan razvoj NTE zahtijeva **suradnju**, institucionalnu podršku i **planiranje javnih politika na lokalnoj razini**
- Razvoj **metodologije praćenja ekonomskih učinaka** radi jasnih uvida u doprinos NTE lokalnom razvoju (zaposlenost noću / radna mjesta, isplaćene plaće, ostvareni prihodi, korištenje javnog prijevoza noću / naplaćeni porezi / svjetlosne mape...)
- Uključivanje **javnosti** u donošenje odluka i upravljanje noćnom ekonomijom
- Rješavanje **sigurnosnih izazova** doprinosi otpornosti gradova
- Suradnja **između gradova** ključna je za razmjenu dobrih praksi

Hvala na pažnji!

sanja.tisma@irmo.hr

daniela.jelincic@irmo.hr

Institut za razvoj i
međunarodne odnose (IRMO)

Projekt NITIES – Interreg
Europe

www.interregeurope.eu/nities